

Forum for natur og friluftsliv Agder
Postboks 101
4662 Kristiansand
(e-post: agder@fnf-nett.no)

Kristiansand, 30.11.15

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Jernes fisk - uttak av vann fra Leivatnet i Risør og Kragerø kommuner til settefiskanlegg.

Ved evt. utbygging må det etableres trygge opp- og nedvandringstiltak for sjøørret og ål. Disse må bygges på en slik måte at 1m regulering av Leivatnet ikke motvirker funksjonen til vandringstiltakene.

Bakgrunn

Jernes Fisk (SUS) søker etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:

- Uttak av inntil 0,33 m³/s vann fra Leivatnet
- Regulering av Leivatnet med HRV 4,5 og LRV 3,5 moh.
- Ingen slipp av minstevannføring

Søknaden skal behandles etter kapittel 3 i vannressursloven og gjelder tillatelse etter vannressursloven § 8.

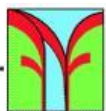
Søknaden skal også vurderes etter forskrift om konsekvensutredninger etter sektorlover FOR-2014-12-19-1758.

FNF Agder har primært vurdert søknaden ut fra de effekter tiltaket kan ha på anadrom fisk. Utover dette har vi vurdert friluftsliv samt opplysninger knyttet til settefiskproduksjon.

Leivasselva renner ut i havet ved Gjernes. Vassdraget er et sjøørret- og ålevassdrag. Det ble i 1912 bygd en laksetrapp for å hjelpe fisken forbi inngrepene i elvemunningen. Denne ble «modernisert» i 1996. De siste 10-årene har oppvandring av sjøørret blitt forhindret av smoltanlegget ved utløpet, laksetrappa er satt ut av funksjon og det meldes at utløpsbekken/trappa får gå tørr om sommeren. Samlet har inngrepene medført at vassdraget i dag sannsynligvis ikke har anadrom fisk, samtidig som det er vurdert til å være relativt enkelt å gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre opp- og nedvandring av anadrom fisk.

I henhold til Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 – 2021, har sjøørret en særskilt og høy status i vannregionen. Det legges allerede i dag ned betydelige ressurser på restaurering av sjøørretbekker innenfor regionen.

Leivatnet ligger inntil Svennerbassenget som er en nasjonal laksefjord. Nærhet til denne laksefjorden må ilegges vekt i vurderingene. Region Skagerrak fremstår i dag som et område med relativt lite

press fra oppdrettsnæringen og de miljøproblemene oppdrettsanlegg har ført med seg i andre regioner. Det er en tilstand man ønsker å kunne opprettholde.

FNF Agder støtter Fylkesmannen i Aust-Agder sine vurderinger i deres høringsuttalelse, både når det gjelder behov, konsekvenser og avbøtende tiltak. Hensyn til sjøørret og ål, øvrig biologisk mangfold og friluftsliv må ivaretas dersom anlegget får konsesjon til uttak av vann.

Regional betydning av smoltanlegget

Av søknaden fremgår det at «det et underskudd på smolt i regionen». Fylkesmannen savner en nærmere begrunnelse som underbygger denne vurderingen. Så langt vi kjenner til vil regionen ha et begrenset behov for smolt, ettersom det ikke finnes, eller er i tråd med overordnede politiske føringer, med akvakulturtillatelser for laks øst for Lillesand kommune.

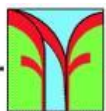
I en kost-nyttevurdering er det vanskelig å se den samfunnsmessige gevinsten et smoltanlegg har for regionen. Etter Fylkesmannens vurdering vil omsøkte konsesjon kunne medføre negative påvirkninger på ål, sjøørret og friluftsliv. Dessuten vil ett smoltanlegg kunne gjøre det vanskelig å oppnå god økologisk tilstand i vannforekomsten (jfr. Vannforskriften), dersom det gis fritak fra minstevannføring mv. Såfremt det ikke kan dokumenteres et behov for økt smoltproduksjon innenfor regionen må de samfunnsmessige gevinstene knyttet til forringet naturkvalitet også ilegges stor vekt.

Det påpekes i søknaden at «Sjøområdene i disse delene av Skagerak har ingen anlegg, og er derfor sykdomsfrie i forhold til det som ellers er situasjonen i de mest intensivt drevne områdene langs Vestlandskysten». Miljøvernavdelingen mener fravær av smoltanlegg er svært positiv, og medfører en tilstand som vi arbeider for at skal bestå. Smoltanlegget slik det er beskrevet i søknaden vil etter vår vurdering kunne utgjøre en fare for smitte til villfisken i regionen, mens rømt yngel og smolt fra anlegget kan bidra til å svekke arbeidet med å gjenetablere laks som unik bestand i sørlandselvene. Dette vil være en trussel mot innsatsen det offentlige har nedlagt de siste 20 årene på å gjenetablere laks på Sørlandet. Effekter av rømming på genetisk integritet til villaks i hele regionen må vektlegges og tiltak i forhold til rømming må beskrives.

Anadrom fisk i vassdraget

Vassdraget er registrert som sjøørretførende, men det erkjennes samtidig at oppvandring hemmes som følge av at laksetrappa er satt ut av drift. Bygging av settefiskanlegg i elvemunningen har ikke bidratt positivt til anadrom fisk i vassdraget. Det rapporteres om at trappa ikke tilføres vann om sommeren. Det er uklare ansvarsforhold knyttet til drift av laksetrappa i dag.

I søknaden (s. 17) står det at «Det er ikke foreslått slipp av minstevannføring nedenfor dammen i Leivatnet, siden utløpselven allerede er tersklet og det da vil være både vanndekning og vandringsmulighet for fisk på strekningen». Fylkesmannen vurderer det som utilfredsstillende å kun ha området mellom demning og fjord som anadromt vassdrag. Et smoltanlegg i forbindelse med Leivatnet må ta hensyn til fiskens naturlige vandring i hele vassdraget. Fylkesmannen anbefaler sterkt at det etableres sikre vandringstiltak for sjøørret.

Det er i vannregion Agder satt et stort fokus på å gjenskape oppvekstområder for sjøørret. Inngrep som motvirker en positiv utvikling i forekomst av sjøørret vurderes å motvirke denne målsetningen. Etter Fylkesmannens vurdering er det mulig å ha en settefiskproduksjon samtidig som at fiskens frie vandring sikres. Dette forutsetter at det er en minstevannføring ut av Leivatnet. Minstevannføringen må være tilstrekkelig til at opp- og nedvandrende sjøørret finner og benytter vandringspassasjene.

Det fremgår i søknaden at Leivatnet skal reguleres 1 m. Fylkesmannen mener at tiltak må gjennomføres slik at regulering sammen med demning ikke utgjøre et hinder for fiskens frie vandring.

Det er ikke angitt hva som er optimal vannføring i laksetrappa. Dette nivået må fastsettes og danne grenser for minstevannføringen. Alminnelig lavvannføring er beregnet til 68 l/s. Dette vil normalt være for lav vannføring i en laksetrapp. Samtidig påpeker vi her at laksetrappa ikke vil være i drift hele året.

Fisk vil under nedvandring følge hovedvannstrømmen. Når det planlegges uten minstevannføring, betyr det at alt vannet (i perioder) vil gå til produksjon og driftsvanninntaket vil bli den dominerende vannstrømmen. Vanninntaket vil da fremstå som attraktivt for nedvandrende sjøørret. Det er mulig å etablere gode tiltak som både sikrer fiskens frie vandring samt vann til smoltanlegget. Slike tiltak er ikke diskutert i søknaden.

Ål

Vassdraget har ål.

Ål skal kunne innvandre som glass/gulål for å forlate vassdraget som blankål. Ål på Sørlandet kan og vil vandre mellom kystvann og elv flere ganger i løpet av «ferskvannsperioden». Dette medfører at man må stille klare krav i forhold til vandringstiltak.

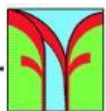
Europeisk ål er oppført i Norsk rødliste for arter 2015 med status VU - sårbar. Ål vil kunne vandre opp vassdrag/bekkefar med svært lav vannføring, men vil følge hovedvannstrømmen under nedvandring. Når driftsvannforbruket er større enn tilrenningen, vil inntaket være eneste vandringsrute for ål. Det må følgelig etableres tiltak som sikrer nedvandring av ål forbi vanninntaket. Likeledes må oppvandrende ål kunne vandre forbi demningen. Det er ikke angitt løsninger i forhold til opp- og nedvandring i søknaden.

Fylkesmannen ber om at det legges tydeligere vekt på og krav til sikring av ålens opp- og nedvandring samt at tiltak i forhold til vanninntaket og ål utdypes nærmere.

Friluftsliv & andre forhold

Vassdraget er et yndet friluftslivsmål, både for fiske og for kano/kajakkpadling. Nærhet til større befolkningssentra gjør området attraktivt. Nærhet til kysten gjør området attraktivt blant havpadlere. Det er etablert en egen aktivitetspark i Skarvann. En regulering av Leivatnet kan ha utilsikta effekter på hvordan området fremstår som attraktivt eller ei. Dette er ikke omtalt i søknaden.

Vi minner om at det kreves utslippstillatelse fra smoltanlegget fra Fylkesmannen før tiltaket kan settes i gang.

Konklusjon

FNF Agder mener at uttak av vann fra Leivatnet til Jernes fisk sitt smoltanlegg kan medføre uønska konsekvenser for sjøørret, ål, øvrig biologisk mangfold og friluftsliv. Et smoltanlegg kan også medføre miljøproblemer gjennom rømning i en region som i liten grad er påvirket av akvakulturanlegg. Dersom det gis tillatelse til uttak, må det stilles krav om minstevannføring og andre avbøtende tiltak som sikrer biologisk mangfold og friluftsliv i vassdraget.

Camilla Moseid
Koordinator FNF Agder

For organisasjonene:

- Aust-Agder Turistforening
- DNT Sør
- Naturvernforbundet Vest-Agder
- Norges jeger- og fiskerforbund Aust-Agder
- Norges jeger- og fiskerforbund Vest-Agder
- Norsk zoologisk forening Sørlandsavdelingen